

ŻYLI Z NAMI

Książeczka jest poplonem drugiego już Festiwalu Kultury Żydowskiej, który odbył się latem 2013 roku w Jeleniej Górze, a zorganizowany został wspólnymi siłami przez Polaków i Czechów, mieszkających po obu stronach granicy. Składa się z kilku artykułów przywołujących z przeszłości nieobecnych już tutaj żydowskich mieszkańców tych ziem. Skonstruowana została w ten sposób, że każda stronica składa się ze szpalty w języku polskim i po przeciwnej stronie w języku czeskim, łączą je wspólne ilustracje w środku każdej ze stron.

Pierwsza część książeczki mówi o historii Żydów w Jeleniej Górze i śladach – głównie architektonicznych – które świadczą do dziś o ich tutaj obecności. Pod koniec XIX w. stanowili ponad 2-procentową mniejszość, z upływem lat zmniejszającą się i całkowicie zlikwidowaną podczas II wojny światowej. W roku 1944 Niemcy w Cieplicach i Jeleniej Górze utworzyli dla żydowskich mężczyzn dwie filie obozów koncentracyjnych, do których z zewnątrz przywieziono jeńców do pracy na potrzeby wojny. W lutym 1945 r. obozy ewakuowano.

Przed wojną gmina żydowska dysponowała w Jeleniej Górze synagogą, swoim szpitalem, łaźnią, domem wypoczynkowym dla dzieci, dwoma cmentarzami... W 1946 r. znów w mieście zamieszkało 420 członków społeczności żydowskiej. Wyjechali stąd, głównie do Palestyny. Po wydarzeniach marcowych 1968 r. zaniknęli jako grupa społeczna.

Druga część, o Żydach czeskich, ukazuje synagogi w Turnovie, Jiczynie i Libercu, które obecnie stały się swego rodzaju domami kultury, oraz cmentarze żydowskie w Jiczynie, Libercu, Dolnym Bousovie, Mladěj Boleslav, Hořicach. Czesi w uznaniu tragicznych losów swoich niegdysiejszych współobywateli, jako też doceniając poziom artystyczny żydowskiej sztuki, z pietyzmem odnowili i pielęgnują zabytki ich kultury, udostępniając je zwiedzającym.

Trzecia część książeczki jest w zasadzie relacją ze spotkań festiwalowych w roku 2012 i 2013. Mówi o wielkiej akceptacji i zainteresowaniu współczesnych Polaków i Czechów tą już bardzo egzotyczną dla nas kulturą ludu, z którym nasza historia splatała się przez wiele stuleci.

Wydawnictwo budzi mieszane uczucia. Jest nierówne pod względem poziomu edytorskiego. Nie bez przyczyny nie można znaleźć na jego łamach wydawcy, bo miałby się czego wstydić. Na s. 3 czytamy o papieżu Pawle VI, który „w połowie XV wieku przedstawił i rozprzestrzenił system gett w miastach chrześcijańskich”... Oczywiście, chodzi o Pawła IV. Na tej samej stronie czytamy, że Żydzi nie mogli osiedlać się w krajach niemieckich (Co to znaczy niemieckich? Pojęcie Niemcy to dopiero XIX wiek!), a na stronie 4 czytamy, że mieszkali w Trewirze, Moguncji, Kolonii... Na s. 10 znajdujemy historię Marii Grygorowicz, ratującej Żydów przed zagładą, ale ani słowa o tym, w jaki sposób była ona (jest?) związana z Jelenią Górą. Staranne zdjęcia i czysta czcionka, ale fatalna oprawa (szycie drutem przez

grzbiet) eliminujące wewnętrzne marginesy, przy ogromnych marginesach między szpaltami. Nawet tytuł książeczki zawiera błąd: „Żydowska” – a to przecież przymiotnik, więc powinno być małą literą.

ROMUALD WITCZAK

**KULTURA ŻYDOWSKA NA POGRANICZU POLSKO-CZESKIM. OPRACOWANIE:
KAZIMIERZ PIOTROWSKI, WYDAWCA NN, FORMAT 21X21, SS. 40.**

**TEREZIE DUBINOVÁ: ŽIDOVSKÁ KULTURA NA POLSKO-ČESKÉM POHRANIČÍ.
WYDAWCA NN, FORMAT 21X21, SS. 40.**